

Ambasador al culturii românești în lume

Am în față însemnările a doi oameni de teatru români, făcute cu prilejuri asemănătoare: turneele unor trupe românești de teatru la Viena. Asemănătoare și, totuși, cât de deosebite! Altă epocă, alte condiții.

În 1891, o trupă românească, avându-i în frunte pe Grigore Manolescu și pe Aristizza Romanescu, pornea cu vaporul, de la Galați, pe Dunăre, pentru a încerca, la Viena, marea aventură a reprezentării unor spectacole în limba română. Aventură, căci trupa n-avea nici o subvenție. Ea era însă animată de talentul actorilor și de o mare încredere în succes. Din păcate, aceasta era dublată de totala naivitate a conducătorului ansamblului, care organizase totul printr-un impresar improvizat. Rezultatul? Falimentul întreprinderii, desfășurată în săli aproape goale, cu o presă, la început, indiferentă, dacă nu chiar răuvoitoare, cucerită prea târziu de arta reală a unor actori de care nu auzise pînă atunci. Datoriile rămase de pe urma turneului au cerut ani de muncă fără preget mării Aristizza, pentru a le achita, fără ajutor de nicăieri. A fost prima ieșire peste hotare a unei trupe românești, prima încercare de afirmare a valorilor artei noastre teatrale în context european. Memoriile Aristizzei Romanescu relatează cu tristețe acest episod (confirmat, în datele sale esențiale, în memoriile lui Petre Sturdza, *40 de ani de teatru*).

Și, iată, acum, celelalte însemnări, ale lui Sică Alexandrescu, relatînd turneul Teatrului Național din București la Viena, la 75 de ani după aceea nefericită, dar eroică încercare. Cu mai bine de o săptămînă înainte, presa austriacă începuse campania publicitară, de pregătire a turneului. Fotografii, informații, în toate ziarele. Cocktail de presă, cu regizorul Sică Alexandrescu, înainte de sosirea trupeii, interviu la radio, la televiziune. Biletele vîndute... „înainte de a se pune în vânzare” — ceea ce a determinat programarea unei reprezentări în plus cu *O scrisoare pierdută*, la cererile insistente ale spectatorilor. Organizat oficial, în cadrul acordului cultural între țările noastre, turneul era subvenționat de stat, avînd asigurate toate condițiile de civilizație și de confort, bucurîndu-se de sprijinul activ al Ambasadei române. În condiții atît de favorabile, arta

creatorilor români de spectacole s-a putut afirma în toată strălucirea ei, cucerind aplauzele unor săli pline, aprecierile călduroase ale presei și bucurîndu-se de interesul oamenilor de teatru din capitala austriacă. Se juca *O scrisoare pierdută* și *Oameni și șoareci*, nemuritoarea comedie caragialeană și drama lui Steinbeck demonstrînd egala disponibilitate a trupeii Naționalului bucureștean pentru comedie și pentru dramă, stîmulînd condeiele cronicarilor de la importante ziare „Die Presse”, „Kurier”, „Express”, „Volksstimme”, „Kronenzeitung”, de la publicațiile „Wochenpresse”, „Die Turche” sau chiar al unui cronicar de la „Frankfurter Rundschau”. Institutul de teatrologie „Institut für Theaterwissenschaft” din Viena a organizat, cu acest prilej, o întîlnire între oamenii de teatru austrieci și români. După 75 de ani, Viena făcea dreptate, plătindu-și datoriile față de teatrul românesc.

Nu era, acesta, primul turneu al Teatrului Național din București, peste hotare. Începutul a fost făcut în 1956, cu zece ani mai înainte, deci, odată cu participarea Teatrului Național la Festivalul de la Paris, manifestare internațională care avea să devină, în scurtă vreme, Teatrul Națiunilor.

A fost un turneu de pomină. Primul turneu al unei trupe românești peste hotare, după 23 August 1944. De fapt, primul turneu adevărat din istoria teatrului românesc, căci, după eroica aventură ratată din Viena anulul 1891, o singură încercare a mai fost făcută, în 1923, cînd s-a jucat, la Paris, *Patima roșie* de Mihail Sorbul, de către un mic grup de actori, între care se afla Elvira Popescu. Teatrul românesc a dat scelerilor străine, după cum știm, o seamă de actori de valoare, printre care Agheta Bărsescu (la Viena), Elvira Popescu, De Max, Maria Ventura, Mihalescu (la Paris). Dar arta teatrală românească, nu s-a afirmat, în toată plîntărea sa creatoare, decît abia începînd cu 1956, în condițiile favorabile, stimulatoare, oferite artei și culturii de către statul socialist, în plină dezvoltare revoluționară.

A fost un turneu de pomină, nu numai pentru că era primul, ci și pentru că s-a bucurat de o organizare excepțională și, mai ales, pentru că succesul său a întrecut cele-

1891, grupul de actori români sub conducerea lui Grigore Manolescu înaintea plecării la Viena

mai optimiste așteptări. Întotdeauna, primul eveniment dintr-o serie se imprimă în memorie cu toate amănuntele caracteristice. O seamă de amănunte, de peripeții și de întâmplări ale acestui prim turneu al Teatrului Național peste hotare s-au imprimat în memoria celor care l-au întreprins, unele dintre ele intrând în legendă. Trenul special care transporta trupa Naționalului, împreună cu vagoanele de decoruri ; repetițiile organizate de Sică Alexandrescu în tren, pentru perfecționarea spectacolului, în care câțiva interpreți erau noi, iar Cella Dima intrase în ultima clipă în rolul Coanei Joițica ; emoțiile primei apariții în fața unui public care nu cunoștea limba ; micul accident cu cortina lăsată, din greșeală, peste scena întrunirii din actul III ; vizita pioasă la mormintele unor iluștri români, la „Père Lachaise“ ; vizitele culturale de după spectacole — Louvre, Versailles — cu bucuria succesului în suflet... Căci a fost un adevărat succes, concretizat nu numai în aplauzele prompte ale publicului, ci și în presă, în presa pariziană, atât de exigentă, de blazată, după atâtea strălucite turnee și după atâtea spectacole și experimente ale propriilor teatre. Și, totuși, cu toată exigența, cu toată blazarea, ziarele, revistele — „Combat“ (Teatrul Național din București, revelație a Festivalului de la Paris“), „Les Lettres Françaises“, „Le Figaro“, cu semnătura prestigioasă și temută a lui Jean Jacques Gauthier („Comedia este cum nu se poate mai reușită și remarcabil înscenată“), „Le Figaro Littéraire“, cu

Jacques Lemarchand, „Le Parisien“, „L'Humanité“, „Le Monde“ — au fost unanime în aprecierile lor laudative, care s-au putea sintetiza în aceste considerațiuni ale aceluiași Jean Jacques Gauthier :

„Românii ne-au adus două piese excelente, în genuri diferite : *O scrisoare pierdută* a lui Caragiale și *Ultima oră* de Mihail Sebastian. Ultima, modernă, bună, valabilă în toate timpurile.

Amândouă lucrările au fost foarte îngrijit montate, puse în scenă cu o inteligență și un spirit care ne sînt, poate, familiare și care ne-au încântat. Am văzut actori buni, remarcabili. Nostimi, zburdalnici, subtili, variați. Ei se numesc Radu Beligan, Grigore Vasiliu-Birlic, Marcel Angheliescu, Ion Finteșteanu și Jenică Constantinescu. Recunoaștem în ei actori cerți, o trupă demnă de toată considerația, după cum, în teatrul de odinioară, ca și în cel de azi, noi regăsim teatrul etern“ (cf. Sică Alexandrescu, *Cu teatrul românesc peste hotare*, Ed. Meridiane, București, 1968).

În anul următor, Teatrul Național produce o altă revelație : la Veneția, la Festivalul internațional dedicat bicentenarului lui Goldoni, *Bădăranii*, prezentat de actorii români în regia lui Sică Alexandrescu, cucerește aprecierea de „cel mai goldonian spectacol“ al Festivalului, într-o competiție la care participaseră trupe din Italia, Polonia, Iugoslavia, R. F. Germania, Portugalia, Franța.

A urmat turneul în U.R.S.S. (Zaporoje, Moscova, Chișinău), cu un repertoriu de

1958, interpreții „Revizorului“, care au „îndrăznit“ să-l joace pe Gogol în patria sa. Succes de public, de presă, de prestigiu, intrat pentru totdeauna în istoria Teatrului Național

cinci piese: *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale, *Anii negri* de Aurel Baranga și Nicolae Moraru, *Steaua fără nume* de Mihaile Sebastian, *Revizorul de Gogol*, *Bădăranii* de Goldoni. Cinci spectacole, așadar, de facturi diferite, demonstrând valențele diverse ale artei scenice românești, lansând, deocamdată, timid, o piesă aparținând dramaturgiei românești contemporane și, mai ales, îndrăzniind să prezinte, în patria lui Gogol — așa cum făcuse cu *Bădăranii* lui Goldoni, în Italia — capodopera acestuia, *Revizorul*. Greu încercare, soldată cu un succes de public, de presă, de prestigiu, întrat pentru totdeauna în istoria Teatrului Național, în istoria teatrului românesc. Să mai dăm, oare, citate din numeroasele articole apărute în presa sovietică din cele trei orașe, din aprecierile unor personalități de frunte ale teatrului sovietic? Ele pot fi, oricând, găsite în dosarele Teatrului Național, în presa românească, în care au apărut extrase, în cărțile de teatru. Important de semnalat, aici, este că acest turneu reprezenta o sinteză concludentă a activității creatoare a Teatrului Național, care i-a adus, pretutindeni și de pretutindeni, elogi neaprecuțite.

De atunci, drumurile Teatrului Național peste hotare s-au înmulțit. Epoca de glorie a *Scrisorii pierdute* a continuat, cu succesul înregistrat la Belgrad, la Budapesta și la Viena, în 1966, alături de alte spectacole, cu piese românești contemporane, ca *Moartea unui artist* de Horia Lovinescu (la Belgrad), *Oameni care tac* de Al. Voitin (la Budapesta), sau cu piese străine, ca *Oameni și soareci* de Steinbeck, Caragiale și-a cucerit, treptat, faima meritată, de dramaturg de talie mondială, atît prin spectacolele Teatrului Național (prezentate, totdeauna, cu succes publicului străin), cît și prin spectacolele puse în scenă de Sică Alexandrescu în țări îndepărtate — Finlanda, Belgia, R.F.G. De fiecare dată, presa a evidențiat calitatea regiei — fie ea semnată de Sică Alexandrescu, de Alexandru Finți, de Moni Gheleher, de Horea Popescu, de Mihai Berechet —, valoarea deosebită, expresivitatea și forța de comunicare ale actorilor: de nenumărate ori a apărut în presa străină afirmația că, în ciuda necunoașterii limbii române, spectacolele erau perfect inteligibile pentru public, datorită desăvîșitei stăpîniri, de către actori, a limbajului teatral.

Și, astfel, ducînd mai departe solia artei și a culturii românești — la Praga, în 1969, cu *Coana Chirița* de Tudor Mușatescu după Alecsandri, în regia lui Horea Popescu; din nou la Paris, cu *Coana Chirița*, la Teatrul Națiunilor, în 1970; la Florența, cu *Regele Lear*, și la Belgrad, la B.I.T.E.F., în 1971, cu același spectacol; în U.R.S.S., cu *Coana Chirița* și cu *Camera de alături* de Paul Everac, în regia lui Ion Cojar; în Iugoslavia, la Zagreb și la Belgrad, cu mult voiajată *Coana Chirița*, însoțită de *Becket de Anouilh*. În regia lui Horea Popescu, și de *Cui i-e frică*

de *Virginia Woolf*? de Ed. Albee... Și iar Budapesta, și din nou Belgrad...

„Și, iată-ne în 1976, an în care Teatrul Național a prezentat în R. D. Germană, în cadrul Zilelor teatrului românesc, un program bogat, alcătuit din neobosită *Coana Chirița*, din *Camera de alături* de Paul Everac și din *Richard al III-lea* de Shakespeare, monumentală punere în scenă a lui Horea Popescu, despre care ziarul german „Nationalzeitung” scria că „a ținut publicul, timp de trei ore și jumătate, cu răsuflarea tăiată. Modalitatea suverană de interpretare a lui Radu Beligan este încadrată într-un colectiv excepțional, în care se remarcă puternica caracterizare a rolurilor feminine, de-a dreptul surprinzătoare”, întreaga presă germană remarcînd „multilateralele resurse interpretative” ale marelui nostru teatru sau „cuprinzătoare sa concepție artistică”, întreprinzînd o analiză amănunțită, profesională, pertinentă, deloc convențională sau protocolară, a spectacolelor prezentate, etalon al teatrului românesc contemporan.

Să mai amintim că cea mai recentă acțiune, din lungul șir de acțiuni ale Teatrului Național, ca ambasador al culturii românești peste hotare, este, deocamdată, turneul întreprins în Bulgaria, anul trecut, cu un program românesc prestigios, incluzînd *Danton* de Camil Petrescu, *Un fluture pe lampă* de Paul Everac (ambele, în regia lui Horea Popescu) și *Viața unei femei* de Aurel Baranga (în regia autorului). Ziarele și publicațiile principale din țara vecină și prietenă — „Rabotnicesko Delo”, „Literaturno Front”, „Otecestveno Front”, „Narodna Kultura” — pe lângă primirea călduroasă făcută artiștilor români de publicul bulgar, au remarcat atît concepția generală a spectacolelor, bazată pe principiile umanismului socialist, cît și caracteristicile esteticii teatrale pe care o practică colectivul Naționalului bucareștean, atras „atît de compozițiile dinamice, cu multe personaje, cu tablouri de efect, cu o cromatică și o lumină vie, în cadrul cărora nu se tem să exploateze în întregime dimensiunile scenei, cît și de dezbateră închisă, «de cameră», cu trăiri intense și cu gesturi sugestive. Talentul și cultura scenografilor conduc spre soluții în deplin acord cu ideea autorului și cu viziunea regizorală”, analizînd cu seriozitate fiecare spectacol în parte, evidențînd arta unora dintre numeroșii actori talentați, adevărate personalități ale teatrului.

Acest turneu, expresie profund artistică a spiritualității românești contemporane, marchează în mod strălucit drumul parcurs de Teatrul Național, de la primul său turneu, în 1956, la Paris, ca sol al artei și al culturii românești, deschizînd noi perspective glorioase instituției, în momentul jubileului său de 125 de ani.